

ЕЗИКОВА КУЛТУРА / LANGUAGE CULTURE

НЯКОИ ПРАВИЛА ЗА ЧЛЕНУВАНЕ В ЗАГЛАВИЯ

ТАТЯНА АЛЕКСАНДРОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
t_alexandrova_@mail.bg

SOME RULES FOR USING THE DEFINITE ARTICLE IN TITLES

TATYANA ALEKSANDROVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE PROF. L. ANDREYCHIN
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
t_alexandrova_@mail.bg

The author analyzes the use of the long form of the definite article with nominative case titles when the titles are included in sentences. The question of the form of such titles, which may be considered as quotations, is discussed. It is recommended not to change the title regardless of its position in the sentence.

Някои заглавия съдържат форми, членувани с пълен член: „Железният светилник“ (роман), „Островът на съкровищата“ (роман), „Последният ергенски запой“ (филм), „Плажът“ (филм). Когато такова заглавие се включи в изречение, членуваната форма не се променя – независимо каква позиция заема заглавието в изречението. Заглавието не се подчинява на синтактичното правило за членуване и съответната членувана форма в него винаги си остава с пълен член, например: *Иван Вазов пише „Българският език“ през 1883 г.; Гледали ли сте „Козият рог“?; Когато преподавам „Железният светилник“, изпитвам носталгия; Всеки трябва да прочете романа „Малкият принц“; В „Денят на бащата“ е избран добър актьорски състав.* Това е така, защото заглавието участва в изречението като готова езикова единица със собствен строеж, създадена в друга ситуация, от друг автор и за други цели. То е своеобразен цитат, затова се огражда в кавички. Кавичките „отграничават“ заглавието от останалите думи в изречението и подпомагат правилното разбиране на смисъла.

Справедливостта изисква да уточним, че в отделни езикови бележки в близкото минало се е препоръчвало заглавия, в които е налице членувана с пълен член форма, да се членуват с пълен или с кратък член според позицията си в изречението. Не е предложена обаче обосновка. Необходимо е

да отбележим, че езиковите бележки не са официални кодификационни документи. В тях обикновено се коментира проблем, от езиковата практика, необхванат от кодификацията, и се дава препоръка, която няма задължителен характер. Езиковите бележки могат да подпомогнат официалната кодификация на правописната норма, която се извършва чрез правописните речници на Института за български език, но невинаги съвпадат с нея.

Съвременната кодификация, стъпвайки на писмената норма, регламентира неизменяемост на заглавия, които съдържат форми, членувани с пълен член, когато тези заглавия са включени в изречение. Текстът на т. 17.7.2. на „Официален правописен речник на българския език“ (2012) регламентира писането на пълен член в заглавия. Тук не е изрично указано, че членуваните с пълен член думи трябва да променят формата си, когато заглавието е включено в изречение, следователно членуваната форма не се променя.

Нещо повече – още в „Нов правописен речник“ (2002) е налице кодификация чрез пример на коментирания тук проблем. Това е т. нар. „имплицитна кодификация“: на стр. 96, т. 62.2.7. е дадено изречението *Гледахме „Краят на песента“*. Примерът ясно показва, че членуваната с пълен член форма от състава на заглавието не се променя, когато то е включено в изречение и не е в позиция на подлог.

Това правило е напълно последователно. Заглавията, които се поставят в кавички, когато се включват в изречение, са своеобразни езикови формули, оформени като цитати. А основно правило е, че цитатът е текст, който се вмъква в друг текст в оригиналния си вид; в него нищо не се променя. Дори съществува правило, според което, ако в средата на изречение вмъкнем цитат, който в оригинала започва със синтактична главна буква, тази главна буква се запазва, въпреки че това не е обичайно за българския правопис. В този случай обаче синтактичната главна буква е в комбинация с кавички, което оправдава употребата ѝ.

В подкрепа на казаното ще приведем още един аргумент. Особеният статут на заглавията, включени в изречения, се проявява и в пунктуацията. Синтактичната структура на заглавието не влияе върху пунктуацията на изречението, в което заглавието е включено. Да вземем следното изречение: *„Стогодишният старец, който скочи от прозореца и изчезна“ ме накара да преосмисля някои неща*. В него не поставяме запетая след думата *изчезна* и затварящите кавички, защото там свършва заглавието на романа, вмъкнато в изречението като готова езикова единица със собствен смисъл, като цитат. Ако изразът в кавичките не беше заглавие, би трябвало да поставим запетая в указаната позиция: *Стогодишният старец, който скочи от прозореца и изчезна, ме накара да преосмисля някои неща*. Разбира се, двете изречения имат различен смисъл. Но именно в това е ро-

лята на правилата, които коментираме тук – да защитават смисъла и да подпомагат правилното възприемане на писмения текст.

РЕЗЮМЕ

Анализират се случаи със заглавия, които съдържат думи, членувани с пълен член, когато заглавията са включени в изречения. Коментира се въпросът за формата на такива заглавия, които са своеобразни цитати. Дава се препоръка заглавието да не се променя – независимо каква позиция заема в изречението.

✉ Доц. д-р *Татяна Александрова*

Секция за съвременен български език

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Assoc. Prof. Tatyana Aleksandrova, PhD*

Department of Modern Bulgarian Language

Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria

Публикувано: 31 март 2019